

Od autorów

Nasza poprzednia książka, *System finansowy w Polsce. Lata dziewięćdziesiąte*, spotkała się ze znacznym zainteresowaniem zarówno czytelników, jak i sfer akademickich. O pierwszym świadczą dwa wydania książki (1997 r., 1998 r.) i trzy dodruki drugiego wydania (1999 r., 2000 r., 2001 r.). O drugim – nagroda Ministra Edukacji Narodowej (1998 r.) oraz publikacja kilku dogłębnych recenzji. Te ostatnie wskazały na szereg niedostatków pracy. W szczególności podkreślono, że system finansów publicznych nie powinien być traktowany na równi z innymi z innymi sektorami niefinansowymi (gospodarstwami domowymi oraz przedsiębiorstwami) i tym samym nie powinien być wyłączany z koncepcji systemu finansowego¹.

W niniejszej książce publiczny system finansowy potraktowaliśmy równorzędnie z rynkowym systemem finansowym. W przyjętym ujęciu system finansowy gospodarki składa się więc z dwóch podukładów: rynkowego i publicznego.

Wydaje się – czytelnicy sami to osądzą – że takie podejście do systemu finansowego przyniosło interesujące rezultaty. Rozciągnięcie zaproponowanego w poprzedniej książce instytucjonalno-organizacyjnego podejścia na analizę finansów publicznych pozwoliło na usystematyzowanie ogólnej terminologii finansowej, a także na bardziej subtelne pokazanie różnych powiązań między rynkowym i publicznym systemem finansowym.

Należy jednak pamiętać, że we współczesnej ekonomii zagadnienia określone przez nas jako dotyczące rynkowego („prywatnego”) systemu finansowego i publicznego systemu finansowego w dużym stopniu żyją własnym, niezależnym życiem. Chociaż podkreśla się, że wzajemne przenikanie się pierwiastka publicznego i prywatnego było bardzo silne w okresie kształtowania się systemów finansowych w gospodarkach rynkowych, we współczesnej literaturze występuje ostre oddzielenie analizy tych dwóch obszarów życia gospodarczego².

Literatura dotycząca obydwu podukładów systemu finansowego rozwija się w znacznym stopniu w postaci niezależnych nurtów. W efekcie, próbując dokonać pewnej ich syntezy, natrafiliśmy na duże trudności wynikające z odmiennych tradycji, a także z konieczności selekcji ogromnego, bardzo zróżnicowanego dorobku naukowego. Wyszliśmy jednak z założenia, że skoro polski system finansowy, podobnie jak cały system ekonomiczny i generalnie system społeczny, znajduje się w okresie transformacji ustrojowej oraz powstawania i dojrzewania gospodarki rynkowej, to ujęcie doceniające rolę finansów publicznych w systemie finansowym może być bardzo owocne.

Książkę, pomimo podobieństw tytułów, należy traktować jako nową pracę. Przemawia za tym nie tylko to, co już powiedziano, lecz także fakt, że praktycznie cały materiał został napisany od nowa. Rozszerzył się również zespół autorów oraz znacznie wzrosła liczba rozdziałów.

Nie tylko jednak zmiana w ujęciu systemu finansowego spowodowała, że w książce dominują nowe opracowania. Chodzi również o to, że intencją autorów było przedłożenie pracy, która w większym stopniu niż poprzednia będzie podręcznikiem czy też podstawową literaturą uzupełniającą do różnych wykładów z finansów. W rezultacie rozważania mają często bardziej ogólny charakter, chociaż autorzy starali się utrzymać (pozytywnie przyjętą przez czytelników) koncepcję łączenia problematyki teoretycznej z opisem i empiryczną

¹ Por. recenzja K. Porwita w: *Gospodarka narodowa* 1998, nr 2-3, s. 66-77 oraz recenzja Z. Fedorowicza w: *Ekonomista* 1998, nr 5-6, s. 755-758.

² Por. *The State, the Financial System, and Economic Modernization* (1999), R. Sylla, R. Tilly, G. Tortella (red.), Cambridge University Press, Cambridge, rozdział 1.

analizą rozwoju systemu finansowego. Jednak nawet i w tym aspekcie pracy nastąpiły zmiany. Ze względu na to, że stopień otwartości gospodarki oraz społeczeństwa polskiego istotnie zwiększył się w ostatnich latach oraz że należy oczekiwać kontynuacji tej tendencji, zagadnienia międzynarodowe odgrywają o wiele większą rolę niż w poprzedniej pracy. Z tego samego powodu w analizie materiału statystycznego położono nacisk na okres od połowy ubiegłej dekady, a więc od drugiego (po przełomie z lat 1989/1990) skokowego wzrostu znaczenia czynnika zagranicznego w rozwoju polskiej gospodarki.

Książka składa się z trzech części, poprzedzonych rozdziałem wprowadzającym oraz zakończonych rozdziałem zamykającym pracę.

Rozdział pierwszy dotyczy ogólnych kwestii funkcjonowania współczesnych systemów finansowych. W rozdziale tym, o charakterze teoretycznym, podjęto próbę ogólnego spojrzenia na system finansowy, akcentując jego aspekty instytucjonalne i organizacyjne, podkreślając jego rolę w dostarczaniu usług finansowych i tworzeniu środowiska, w którym funkcjonują podmioty sfery realnej.

Pierwsza część książki dotyczy rynkowego systemu finansowego. W poszczególnych rozdziałach omówiono zagadnienia systemu bankowego, polityki pieniężnej, wymienialności pieniądza, międzybankowego rynku pieniężnego, pozostałych segmentów rynku pieniężnego, a następnie rynków: kapitałowego, walutowego, instrumentów pochodnych, ubezpieczeniowego oraz struktury i funkcjonowania systemu płatniczego.

Druga część książki odnosi się do publicznego systemu finansowego. Zaprezentowano tu zarówno problemy instytucjonalno-organizacyjne, jak i zagadnienia zarządzania finansami państwa oraz finansami samorządu terytorialnego. Najpierw przedstawiono założenia teoretyczne, ogólne zasady funkcjonowania i elementy publicznego systemu finansowego. Następnie dokonano jego analizy w różnych aspektach: państwowej gospodarki budżetowej, systemu finansowego jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych i pomocy publicznej. Ponadto omówiono problematykę prowadzenia polityki fiskalnej oraz kwestie zarządzania długiem publicznym.

Trzecia część książki dotyczy gospodarki finansowej sfery realnej (podmiotów niefinansowych), tj. finansów gospodarstw domowych i przedsiębiorstw. Podmiotów tych nie zaliczono do systemu finansowego, jednak procesy w nich zachodzące mają duże, a w określonych przypadkach nawet kluczowe, znaczenie dla jego rozwoju.

W ostatnim, zamykającym książkę, rozdziale powracamy do bardziej syntetycznego spojrzenia na system finansowy, dokonując analizy krajowego systemu finansowego w kontekście globalizacji i dostosowywania się do wymogów Unii Europejskiej.

Merytoryczną pracę nad tekstem ukończono w pierwszej połowie 2003 r. Dlatego też większość analiz kończy się na przełomie lat 2002/2003; w niektórych przypadkach jednak autorzy dysponowali tylko danymi statystycznymi obejmującymi 2001 r. Autorzy próbowali też spojrzeć w przyszłość, szczególnie w perspektywie integracji Polski z Unią Europejską. Jednym z celów pracy było bowiem przedstawienie stanu polskiego systemu finansowego u progu przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej.

Prezentowana książka nie mogłaby powstać, gdyby nie pomoc i życzliwość wielu osób. Dyskusja publiczna nad poprzednią książką, a także wykorzystywanie jej do pracy dydaktycznej sprawiło, że dużo osób zabrało głos na jej temat, często – jak to bywa w przypadku studentów – osób, których nazwisk już nie pamiętamy. Dziękując zatem wszystkim, którzy wypowiedzieli się o naszej poprzedniej książce i przyczynili się do nadania obecnemu kształtu niniejszej, przepraszamy, że nie jesteśmy w stanie ich wymienić.

Czujemy się jednak zobowiązani do złożenia szczególnych podziękowań recenzentom wydawniczym konspektu książki oraz recenzentom wydawniczym całości. Pierwszymi byli: Profesor W. Koziński oraz Profesor S. Owsiak, drugimi – Profesor H. Sochacka-Krysiak oraz Profesor S. Flejterski. Ich uwagi pozwoliły nam uniknąć wielu błędów. Nie ulega jednak wątpliwości, że – jak zawsze – autorzy sami ponoszą odpowiedzialność za wszelkie ułomności opracowania.

Oddzielne podziękowania należą się Ministerstwu Edukacji Narodowej i Sportu oraz Narodowemu Bankowi Polskiemu za wsparcie finansowe wydania niniejszej książki.